

Jona Kraft AS
v/ Njål Selsvik
Hellevegen 12
4052 RØYNEBERG

Deres ref

Vår ref
20/2539-

Dato
17. desember 2021

Jona Kraft AS - klage på avslag på søknaden om Gjelet kraftverk - vedtak

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i vedtak av 25.05.2020 avslått søknaden fra Jona Kraft AS til bygging av Gjelet kraftverk i Storelvi i Ullensvang kommune. Vedtaket er påklaget av Jona Kraft AS i brev av 17.06.2020.

NVE har ikke funnet grunnlag for å omgjøre eget vedtak, og har sendt saken til departementet i brev av 21.12.2020 for endelig avgjørelse.

1. Bakgrunn

Jona Kraft AS søkte 12.11.2018 om tillatelse til å bygge Gjelet kraftverk. Tiltaket er lokalisert i Herand i Ullensvang kommune. Inntaket er planlagt på kote 75 og kraftverket vil utnytte et fall på 52 m. Kraftverket vil ha en maksimal slukeevne på 4 m³/s, som tilsvarer 118 prosent av middelvannføringen. Installert effekt er oppgitt til 1,765 MW, som ifølge søker vil gi en årsproduksjon på om lag 9 GWh. NVE har beregnet årlig produksjon til om lag 6,9 GWh, og har lagt dette til grunn for vedtaket. Det skal etter planen slippes en minstevannføring på 624 l/s i sommersesongen og 208 l/s resten av året. Dette er på nivå med de respektive sesongenes 5-persentiler.

Jondal (nå Ullensvang) kommune er positiv til utbygging av Gjelet kraftverk. Fylkesmannen (nå Statsforvalteren) i Vestland og Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland fraråder at det blir gitt konsesjon, mens Hordaland (nå Vestland) fylkeskommune mener det kan gis konsesjon på visse forutsetninger.

Den aktuelle elvestrekningen i Storelvi har tidligere vært omsøkt som Sæverhagen kraftverk. NVE avsto søknaden om Sæverhagen kraftverk i vedtak av 22.04.2014. En justert søknad som innebar endring av vannveien i øvre del, ble avslått av NVE i vedtak av 22.04.2016.

Dette avslaget ble påklaget, og OED opprettholdt NVEs avslag i vedtak av 20.10.2017. Gjelet kraftverk skiller seg fra det omsøkte Sæverhagen kraftverk ved at kraftstasjonen er trukket lenger opp, fra kote 2 til kote 23,5. I tillegg er maksimal slukeevne redusert fra 200 prosent til 118 prosent av middelvannføringen.

2. NVEs vedtak

NVE har oppsummert vedtaket som følger:

"Gjelet kraftverk vil produsere om lag 6,9 GWh i et gjennomsnittsårlig og ha en utbyggingskostnad som er lav i forhold til andre vind- og småkraftverk som har endelig konsesjon per 1. kvartal 2016, men som ikke er bygget. Energikostnaden over levetiden (LCOE) er beregnet til 0,27 kr/kWh. I vedtaket har NVE lagt særlig vekt på at utbyggingen vil medføre betydelige terrenginngrep som vil være negativt for opplevelsen av landskapet. Etter NVEs syn står ikke de negative konsekvensene ved en utbygging av Gjelet kraftverk i et rimelig forhold til en estimert kraftproduksjon på 6,9 GWh/år. NVE mener de store irreversible landskapsinngrepene alene er avgjørende for konsesjonsspørsmålet."

3. Klagen

Jona Kraft AS har klaget på vedtaket som følger:

"[...]

- 1. Søknaden for Gjelet kraftverk er basert på en vesentlig annerledes teknisk løsning, vesentlig lavere vannutnyttelse, vesentlig mindre naturinngrep og en mer samfunnsnyttig løsning enn Sæverhagen kraftverk omsøkte. Dette er ikke tilstrekkelig vurdert og hensyntatt av NVE.*
- 2. Departementets kommentarer til Sæverhagen i 2017 var knyttet til:*
 - a. Vannføring: vannutnyttelsen er nå redusert fra 73% til 52 %. Det er en reduksjon på 30%. Det gir en vesentlig økt vannføring fra forrige søknad for elva*
 - b. Fossen vil nå ikke bli berørt av utbyggingen slik at landskapsopplevelsen i elva blir som før*
 - c. De samlede landskapsinngrepene blir vesentlig mindre; mindre vanninntak, nedgravd rørledning i etablert kulturlandskap og kraftstasjon uten nærhet til oppgangssaga*

Disse endringene er ikke tilstrekkelig vurderte og hensyntatte av NVE.

- 3. Det er under bygging ny kraftlinje for uttransport av strømmen fra Herand, et naturinngrep som allerede er gjort men som vil få en bedre utnyttelse ved å bygge Gjelet kraftverk. Dette er ikke hensyntatt av NVE.*

4. *Jondal kommune er positive til utbyggingen, den har liten negativ påvirkning for natur og miljø. Utbyggingen vil gi et bedre livsgrunnlag for grunneierne og lokalsamfunnet i Herand, og vil være med på å sikre bosettingen i bygda. Dette er ikke tillagt tilstrekkelig vekt i vurderingen gjort av NVE.*
5. *§ 25 i vannressursloven og inngrepet rørledningen gir, er etter vår mening feil vurdert. Det skyldes at jordbruksveien som er under bygging i øverste delen av rørtraseen ikke er hensyntatt i vurderingen fra NVE. Veien er nå snart ferdigstilt og gir inngrep i området som er større enn inngrepet som vil bli synlig etter legging av rørene. Vegetasjonsbeltet mot elva vil være intakt, noe som i NVE sine bilder antydes vil bli berørt. To av billedbeskrivelsene i avslaget er feil, traseen er vist nærmere elva enn den er planlagt.*

Kraftverket er planlagt bygget i all hovedsak på dyrket mark, den eneste delen av traseen av er "uberørt" er nå i ferd med å bli endret ved at jordbruksveien som er godkjent er under bygging. Ulempene for allmenne og private interesser er meget små og NVE har ikke grunnlag for å hevde at ulempene overstiger fordelene. Vurderingene fremstår mer som saksbehandlerens synspunkter. Det kan ikke være tilstrekkelig i en så viktig sak.

Utbygger ønsker primært å benytte seg av nedgravd rørledning i øverste delen av traseen. Alternativt er det en god løsning å etablere vanntunnel ved boring og foring av denne. Det gir en litt høyere utbyggingskostnad men prosjektet vil allikevel gi en meget kostnadseffektiv utbygging. Vi ber derfor om at vi subsidiert får godkjenning for utbygging av Gjelet kraftverk med vanntunnel i øverste delen av traseen.

Utbygger legger og til grunn at det er gitt godkjenning til sammenlignbare kraftverk i Ullensvang som gir vesentlig større synlige inngrep og er vesentlig mer synlige for allmennheten. Eksempler på dette er Haugafossen i Jondal og Stamparenelva på Torsnes. Det kan ikke være slik at saksbehandlerne kan ta stilling til vår søknad uten at dette hensyn tas.

Utbygger har tillit til at våre kommentarer til vedtaket blir hensyntatt og at vedtaket dermed blir omgjort."

4. Departementets behandling av klagen

Departementet er kjent med at klager i e-post den 5. mars 2021 sendte nye opplysninger til NVE om at landbruksveien i øvre del av planlagt rørtrasé nå var etablert. Dette ble dokumentert med bilder. På bakgrunn av disse opplysningene, sendte departementet saken på en begrenset høring til de høringspartene som hadde uttalt seg til saken da NVE hadde denne på høring. Departementet har mottatt følgende merknader:

Vestland fylkeskommune mener den nye landbruksveien ikke tilsier at oppfatningen fra NVE bør endres uten at det kan dokumenteres at inngrepene er gjort på rett måte i tråd med relevante forvaltningsorgan. Når det gjelder forholdet til kulturminner, vises det til uttalelsen gitt i forbindelse med NVEs høring. Det understrekes at kulturmiljøet i Herand har høye kulturminneverdier og et karakteristisk kulturlandskap med stor tidsdybde og et mangfold av kulturminner.

Statsforvalteren i Vestland oppsummerer sin uttalelse som følger:

"Omsyn til samla belastning på landskapet og vassdragsnatur i området har vore avgjerande for avslag i konsesjonssøknadene for Sæverhagen kraftverk og Gjelet kraftverk. At kommunen har opna landbruksveg forsterkar trongen for å sikre omsynet til landskapet. Grunnlaget for å avslå søknad om kraftutbygging ligg fast."

Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland opprettholder sitt syn om at samlet belastning på vassdragsnaturen i området tilsier at søknaden må avslås.

Jona Kraft AS har i et tilsvar til høringsuttalelsene påpekt at Statsforvalteren i liten grad har forholdt seg til relevante tekniske data om Gjelet kraftverk eller den framlagte tilleggsinformasjonen.

5. Departementets merknader

Tillatelse til Gjelet kraftverk kan gis om "fordelene ved tiltaket overstiger skader og ulemper for allmenne og private interesser", jf. vannressursloven § 25 første ledd. Departementet vil drøfte de merknadene i klagen som er nødvendig for å begrunne avgjørelsen. Departementet kan også ta hensyn til forhold som ikke er tatt opp i klagen.

Samfunnsnytte og prissatte konsekvenser

Den viktigste samfunnsnyttien med Gjelet kraftverk vil være produksjon av fornybar energi. Kraftverket vil kunne bidra med en årlig produksjon på om lag 6,9 GWh etter NVEs beregning, evt. 9 GWh gitt søkers tall. Utbyggingen vil kunne bidra med inntekter til søker, grunneierne og Ullensvang kommune. Tiltakets kostnader er beregnet til 22,8 mill. kr (kostnader 2020), som gir en utbyggingspris på 3,30 kr/kWh etter NVEs beregninger, eller 2,53 kr/kWh gitt søkers tall.

Prosjektets inntektsside, representert ved nåverdien av prosjektet, inngår som et element i departementets samlede vurdering av prosjektets fordeler og ulemper. Departementet har gjort en beregning av nåverdien basert på oppgitte investeringskostnader, typiske driftskostnader, forventet produksjon etter både NVEs og søkers beregninger og et utfallsrom for kraftprisen slik det er modellert av NVE fram mot 2040 (høy/lav/basis). Gitt forutsetningene for investerings- og driftskostnader har kraftverket positiv nåverdi.

Departementet vil understreke at klagebehandlingen skjer på grunnlag av en helhetlig avveining av prosjektets samlede fordeler og ulemper. I denne avveiningen vil ikke-prissatte virkninger stå sentralt.

Samlet belastning og landskap

Storelvi er fra tidligere berørt av vannkraftutbygging og annen utnyttelse av vannressursen. Om lag 22 prosent av nedbørfeltet, som tilsvarer 27 prosent av årlig avløp, er fraført og utnyttet i Jukla kraftverk/Mauranger kraftverk. Herand kraftverk utnytter fallet i Storelvi mellom inntak på kote 527 og kraftstasjon på kote 90. Det foreligger konsesjon til uttak av vann fra Herandsvatnet til et settefiskanlegg ved fjorden. Vannuttaket er ifølge søknaden fra Jona Kraft AS på 257 l/s i gjennomsnitt over året og varierer ifølge konsesjon mellom 867 l/s og 133 l/s. Settefiskanlegget har tillatelse til regulering av Viddalsvatnet med én meter.

Departementet mener det i vurderingen av klagen på avslaget på Gjelet kraftverk må ses hen til NVEs og departementets tidligere behandling av søknader om kraftutbygging i Storelvi.

NVE fattet i 2014 vedtak i 12 småkraftsaker på Folgefonnhalvøya. Søknadene om Sæverhagen kraftverk og Grimeelva kraftverk i Storelvi ble avslått, og det ble i den forbindelse vist til søknaden om bygging av Herand kraftverk, som senere fikk konsesjon. I foredraget til kgl. res. for Herand kraftverk, sluttet departementet seg til følgende vurdering av NVE:

"NVE mener at de planlagte kraftverkene samlet vil medføre relativt store inngrep i landskapet i og rundt Herand dersom alle bygges ut som omsøkt. Vi mener også at de lokale variasjonene av vassdrag som landskapselement er viktig å ivareta i en kommune som fra før er sterkt preget av vannkraftutbygging. En eventuell utbygging av alle tre kraftverkene vil innebære at praktisk talt hele vannkraftpotensialet i vassdraget blir utnyttet til kraftproduksjon. NVE mener at den samlede belastningen i vassdraget vil bli betydelig, og at dette er et forhold som vi vil legge stor vekt på i vurderingen av konsesjonsspørsmålet for Grimeelvi og Sæverhagen kraftverk."

Avslaget på søknaden om Sæverhagen kraftverk i 2014 ble ikke påklaget. NVE avslo senere en revidert søknad med endret løsning for vannveien i øvre del. Dette avslaget ble påklaget. Departementet opprettholdt NVEs avslag bl.a. med henvisning til at tiltaket likevel ville berøre fossen og kulturminner i nedre del av vassdraget, men også med henvisning til vurderingen av samlet belastning som ble gjort ved vedtaket i 2014.

Ved etableringen av en landsbruksvei i øvre del av rørtraseen, vil bygging av Gjelet kraftverk ikke lenger innebære at det må gjøres terrenginngrep av betydning i denne delen av tiltaksområdet. Dette forholdet ble imidlertid også vurdert uten å bli tillagt vekt i departementets behandling av klagen på Sæverhagen kraftverk.

Storelvi er etter departementets syn i stor grad utnyttet til vannkraftformål ved fraføringen av vann fra feltets øvre del og ved etableringen av Herand kraftverk. Overføringen fra øvre del og vannuttaket fra Herandsvatnet til settefiskproduksjon innebærer at vannføringen på utbyggingsstrekningen for Gjelet kraftverk allerede er redusert i forhold til naturlig vannføring. Selv om maksimal slukeevne i Gjelet kraftverk er nedskalert i forhold til planene for

Sæverhagen kraftverk, illustrerer vannføringskurvene før og etter utbygging at vannføringen likevel vil bli betydelig redusert store deler av året. I et eksempelår med middes stor vannføring vil det være overløp over dammen i 92 dager og at vannføringen mellom inntak og utløp vil være begrenset til minstevannføringen i 221 dager.

Departementet vil vise til NVEs vurdering fra 2014 om at en utbygging i stor grad vil frata Storelvi sin verdi som landskapselement nedstrøms Herandsvatnet. Departementet finner at nedskalert slukeevne i kraftverket ikke endrer på dette i vesentlig grad. Departementet mener også det må legges vekt på at NVE i 2014 gjorde en vurdering av samlet belastning av i alt 12 småkraftsøknader innenfor et avgrenset geografisk område, og da mente at en utbygging av Grimeelvi og Storelvi nedstrøms Herandsvatnet ville innebære en for stor samlet belastning på vassdraget. Departementet vil også peke på at dette lå til grunn da det ble gitt konsesjon til Herand kraftverk.

Til forskjell fra planene for Sæverhagen kraftverk, vil ikke Gjelet kraftverk berøre den nederste fossen i Storelvi eller oppgangssaga i samme område. Departementet er likevel av den oppfatning at landskapsvirkningen av redusert vannføring på utbyggingsstrekningen sammen med vurderingen av samlet belastning på Storelvi tilsier at NVEs avslag på søknaden om Gjelet kraftverk opprettholdes.

6. Departementets vedtak

Klagen fra Jona Kraft AS tas ikke til følge. Departementet opprettholder NVEs avslag på søknaden om tillatelse til å bygge Gjelet kraftverk.

Dette vedtaket kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd første punktum.

Med hilsen

Katrin Lervik (e.f.)
underdirektør

Steinar Pettersen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Forum for Natur og Friluftsliv i Hordaland
Norges vassdrags- og energidirektorat
Statsforvalteren i Vestland
Ullensvang kommune
Vestland fylkeskommune